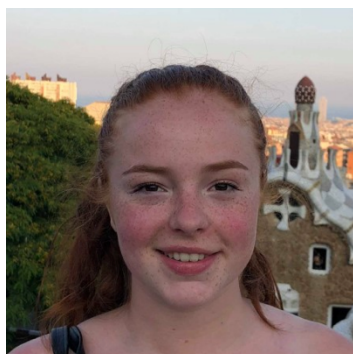

POLICY BRIEF #31

5 december 2019

Vrouwen in de Vlaamse filmsector: gezocht...en gevonden?

Vicky Van Bellingen en Tim Raats

Dit weekend kopte een artikel van De Standaard dat slechts 4 op de 25 Vlaamse fictiefilms op het Leuvense Kortfilmfestival zijn geregisseerd door een vrouw. Het artikel stelde zich de vraag of dit dan betekent dat het er niet naar uitziet dat we meer vrouwelijke regisseurs in de sector mogen verwelkomen. Maar hoe

problematisch is de situatie werkelijk in Vlaanderen? En wat betekent dit voor beleid?

Aandacht voor gendergelijkheid binnen de filmindustrie is de laatste jaren wereldwijd sterk toegenomen. Zowel wie voor als achter de camera staat en welke positie deze mensen innemen binnen de filmindustrie, worden in vraag gesteld. Voor Vlaanderen bleef deze problematiek tot nog toe onderbelicht. Deze SMIT-policy brief presenteert de belangrijkste resultaten uit het afgerond onderzoek naar genderongelijkheid binnen de Vlaamse filmindustrie. De resultaten tonen een ondervertegenwoordiging van vrouwen in de sector, en dit zowel binnen alle genres als de meeste beroepstakken.¹

'Grab them by the Pussy'...

Een zin bestaande uit slechts vijf woorden, maar wel één met enorme gevolgen. Het werd uitgesproken door voormalig celebrity multimiljonair en huidig Amerikaans president Donald Trump, die daarmee pijnlijk de positie van vrouwen binnen de entertainmentindustrie duidelijk maakte. Eind 2017 viel dan het doek over de carrière Harvey Weinstein. De Amerikaanse producent werd door een grote groep vrouwen actief in de filmsector beschuldigd van seksueel overschrijdend gedrag. De pleister werd van de wonde getrokken en van overal kwamen **verhalen, schandalen en getuigenissen** van vrouwen naar boven. Het protest kreeg bijval en naam als de '#metoo'-beweging. Onderliggend aan het grensoverschrijdend gedrag in de internationale filmsector, rezen vragen over de **rol en positie van vrouwen binnen de**

---

¹ Het onderzoek werd uitgevoerd in het kader van de masterthesis communicatiewetenschappen van Vicky Van Bellingen, in samenwerking met Prof. Tim Raats, verbonden aan de vakgroep communicatiewetenschappen en het onderzoekscentrum imec-SMIT-VUB.

filmindustrie, van de keuze voor samenstelling van jury's tijdens grote filmfestivals, tot het gebrek aan vrouwen in belangrijke functies (regie, scenario, producent).

Beschikbare rapporten tonen de harde realiteit: **vrouwen zijn onder-gerepresenteerd** binnen de filmindustrie. Met mondjesmaat nemen verschillende landen initiatieven om het tij te doen keren. Zweden lanceerde in 2013 al quota en was dan ook het eerste land ter wereld waar **gendergelijkheid 50/50 in kernberoepen** in de filmsector gehaald werd. Het Europese steunfonds voor coproducties **Eurimages streeft naar een 50/50 evenwicht** tegen 2020 (op dit moment zitten ze op 36%) en ook het nieuwe **Creative Europe programme** maakt van **gendergelijkheid een topprioriteit**. Samen met de initiatieven groeit ook de aandacht om genderongelijkheid in kaart te brengen in diverse landen.

Wat weten we uit buitenlands onderzoek?

Buitenlands onderzoek en rapporten wijzen allemaal eenduidig uit: binnen de filmindustrie is er een genderongelijkheid op verschillende niveaus. Een greep uit de beschikbare resultaten:

- 1 op 5 Europese films wordt geregisseerd door een vrouw.
- Er kan een duidelijk verschil worden vastgesteld naargelang genre: documentaire heeft een betere vrouwelijke representatie dan fictie en animatie.
- Er is een groot verschil tussen het aantal vrouwelijke regisseurs dat afstudeert en tewerkgesteld is binnen de filmindustrie.
- Vrouwelijke regisseurs ondervinden moeilijkheden rond financiering van een filmproject.
- Een vrouwelijke regisseur zorgt voor vervrouwelijking van de hele crew.
- Vrouwen domineren de beroepen casting en kostuumdesign en zijn ondermaats gerepresenteerd in de rest van de kernberoepen binnen een filmcrew.
- Verbetering van situatie is in zicht, maar zeer traag.

Wat weten we uit Vlaanderen?

Hoewel het Vlaams Audiovisueel Fonds en organisaties als Mediarte de vinger aan de pols houdt inzake deze problematiek, ontbreekt voor Vlaanderen tot op heden meer diepgaand onderzoek over gendergelijkheid. Op basis van de cijfers van de sectorfoto van Mediarte weten we dat de Belgische audiovisuele sector 40% vrouwen zijn. Wat film betreft is er wat betreft het eerste kwartaal van 2019 sprake van 54% effectieve jobs voor vrouwen in langspeelfilmproductie. Geen vuiltje aan de lucht? Laten we een aantal zaken dieper belichten.

De Vlaamse filmindustrie onderzocht...

Onze studie keek niet naar de totale verdeling in de filmsector, maar zoomde specifiek in op de belangrijke kernberoepen. We keken bovendien naar de verschillende stappen in de carrière van professionals in de filmsector (onderwijs, VAF wildcards, kortfilm, feature film) en maakten een vergelijking doorheen de tijd: zijn we er met andere woorden beter of slechter aan toe dan 10 jaar geleden? Een samenwerking werd gevonden bij het Vlaams Audiovisueel Fonds, dat jaarlijks financiële ondersteuning biedt aan filmprojecten in Vlaanderen. Concreet werden volgende stappen ondernomen in dit onderzoek:

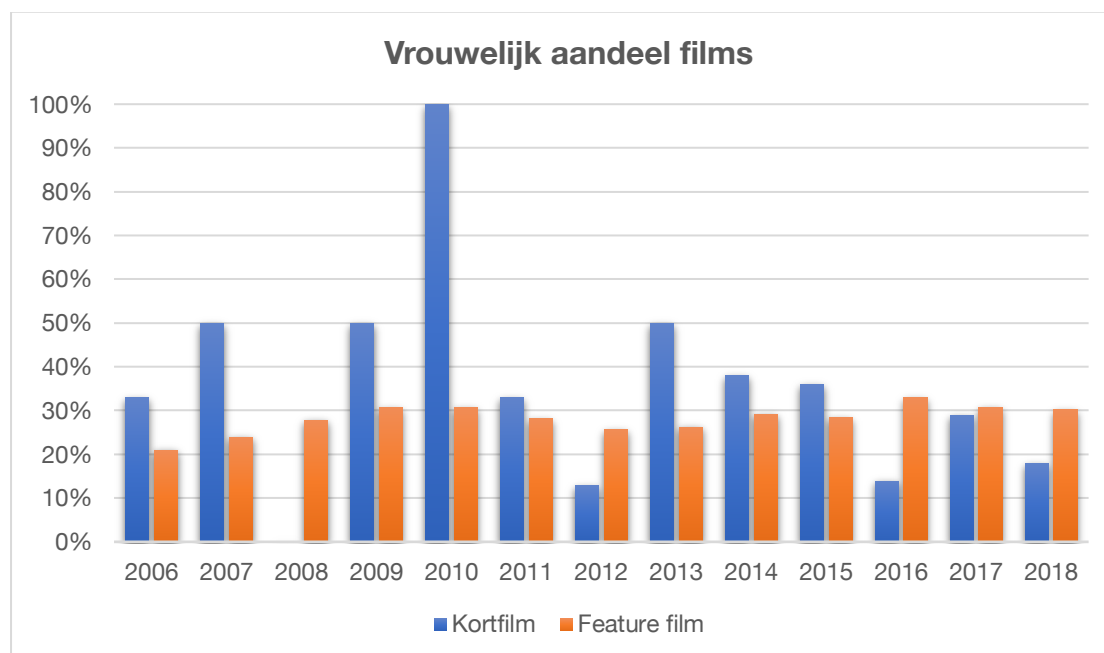
Een negatief rapport voor de Vlaamse filmindustrie

De Vlaamse filmindustrie kent een **sterke, mannelijke dominantie** over de hele onderzochte periode en de onderzochte stappen heen (onderwijs, kortfilm, VAF-wildcards, VAF-ateliers, steunaanvragen bij het VAF voor film, toegekende steun vanuit het VAF voor film en een analyse van kernberoepen voor alle Vlaamse films).

De analyse per jaar gaf een heel fluctuerend resultaat: over de hele onderzoeksperiode kon binnen de meeste onderzochte stappen, slechts een **minieme positieve verandering** langs

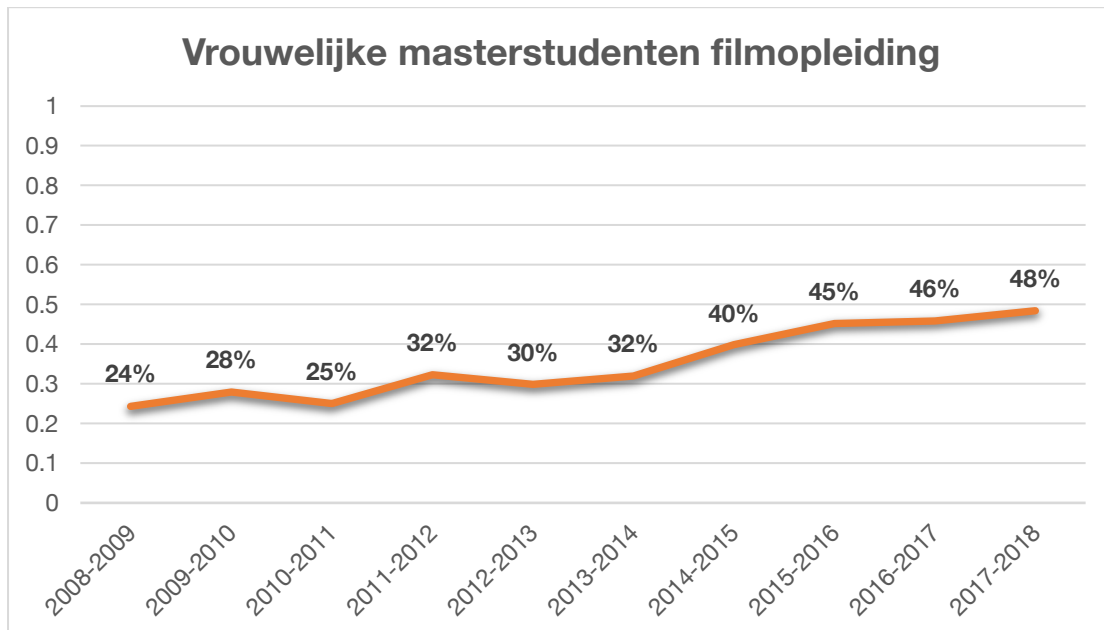
vrouwelijke zijde worden opgemerkt. Deze positieve trend is ook niet in elke stap terug te vinden. Veeleer kan er gesproken worden van een **stagnatie** over de jaren heen, eerder dan een sterke verbetering van het evenwicht tussen mannen en vrouwen in de Vlaamse filmsector.

Onderstaande grafiek illustreert deze situatie. Het aandeel vrouwen dat steun toegewezen krijgt (vaak zijn dit de regisseurs en/of producenten en/of scenaristen van projecten) om een filmproject aan te vatten, blijft **jaar na jaar rond dezelfde aantallen liggen**. Het aandeel vrouwen dat een kortfilm realiseert, toont de meest de fluctuerende situatie. Er kan bijgevolg geen eenduidige trend worden afgeleid of gesproken worden van een lineair, toenemende verbetering.

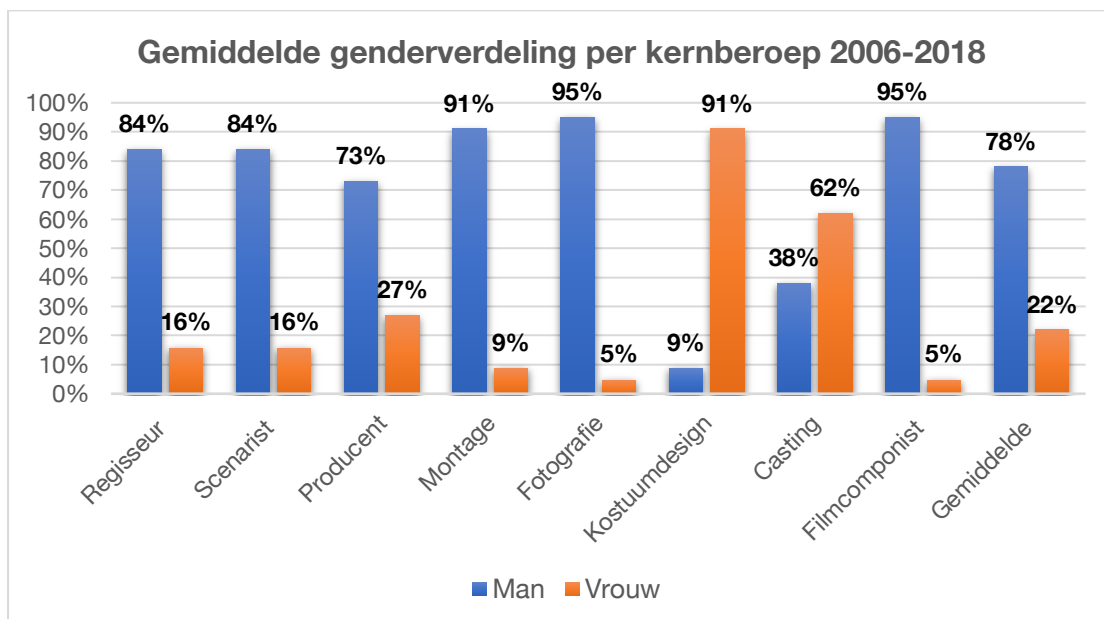
Maar: verbetering genderverdeling merkbaar in het onderwijs

Een lineaire, toenemende verbetering is wel op te merken bij het aantal vrouwelijke masterstudenten binnen filmopleidingen. Zoals onderstaande grafiek illustreert, kan er een positieve trend binnen het onderwijs worden opgemerkt. Het **aantal vrouwelijke masterstudenten binnen filmscholen neemt jaar na jaar toe**. Een **verdubbeling van vrouwelijke masterstudenten sinds het eerste onderzochte jaar en het laatste** kan worden vastgesteld. Het is nu afwachten wat het gevolg van deze verdubbeling van vrouwelijke masterstudenten zal betekenen voor de genderverdeling binnen de filmsector.

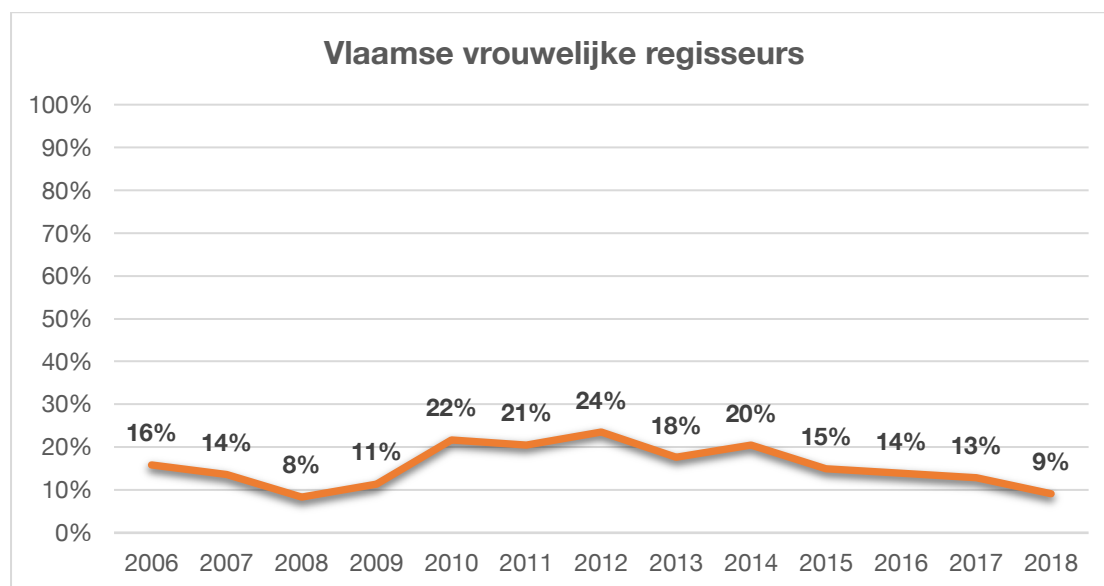
Vrouwelijke bezetting in kernberoepen is stereotyperend en ondermaats

Voor het onderzoeken van genderongelijkheid binnen de kernberoepen van de Vlaamse filmindustrie, werden acht kernberoepen geïdentificeerd. Hier namen we de hele periode 2006-2018 onder de loep en keken we niet enkel naar VAF gesteunde films, maar alle films die een bioscooprelease kregen. Onderstaande figuur geeft per kernberoep de genderverdeling weer.

Kernberoepen **regisseur**, **scenarist**, **producent**, **monteur**, **fotografie** en **filmcomponist** kennen een constante mannelijke dominantie. Kernberoepen **kostuumdesign** en **casting** kennen dan weer een vrouwelijke dominantie. Geen enkel van de onderzochte kernberoepen kent een evenwichtige genderverdeling. Dit resulteert dan ook in een sterke, mannelijke, gemiddelde inname van kernberoepen (78%) en een zwakke inname van kernberoepen door vrouwen (22%).

Kijken we specifiek naar het aandeel Vlaamse vrouwelijke regisseurs, dan toont onderstaande grafiek dat **er geen merkelijke verbetering** is. Het aandeel vrouwelijke regisseurs is fluctuerend jaar na jaar en neemt de laatste vier jaar zelfs af.

Weinig verschillen tussen genres. Een gelijkaardige ratio is terug te vinden bij animatiefilms, documentairefilms en fictiefilms. Wel moeten we hier opmerken dat **documentaire het lichtjes beter doet** dan fictie en animatie. Het aantal vrouwelijke regisseurs binnen de categorie documentaire bedraagt 30%, wat ruimschoots voorbij het Europese gemiddelde ligt van 21%. Deze trend trekt zich door in de rest van de kernberoepen. Dit resulteert ook in de hoogste totale bezetting door vrouwen binnen kernberoepen in de categorie documentaire, namelijk 24%. Animatie en fictie hebben respectievelijke 22% en 21% vrouwen in kernberoepen. Geen grote verschillen dus over de drie categorieën heen.

VAF films kleuren iets vrouwelijker. Een vergelijking tussen VAF gesteunde en niet-VAF gesteunde films geeft aan dat het onevenwicht tussen mannen en vrouwen binnen kernberoepen net iets groter is bij de niet VAF gesteunde films. De films gesteund door een publiek steunfonds kleuren net iets vrouwelijker dan niet gesteunde films. De grootste verschillen doen zich voor bij de kernberoepen regisseur en scenarist. VAF gesteunde films kennen 84% mannelijke regisseurs en scenaristen en 16% vrouwelijke regisseurs en scenaristen. Niet-VAF gesteunde films kennen 93% mannelijke regisseurs en 90% mannelijke scenaristen. Vrouwelijke regisseurs bedragen 7% en vrouwelijke scenaristen 10%.

Vlaanderen scoort slechter dan Europese gemiddeldes. De bekomen resultaten kunnen vergeleken worden met Europese resultaten. Onderstaande figuur geeft het percentage vrouwelijke regisseurs weer per land. Het kernberoep regisseur is het beroep dat het meest onder de loep wordt genomen en daardoor ook een vergelijking toelaat. Nederland scoort hier het hoogst met 33%.²

Land	% vrouwelijke regisseur	Land	% vrouwelijke regisseur
Italië	9%	Denemarken	24%
Verenigd Koninkrijk	13,6%	Finland	25%

² Merk op dat deze gemiddeldes werden teruggevonden in de laatste rapporten van de desbetreffende landen en er niet voor elk gemiddelde gekeken werd naar dezelfde onderzoeksperiode.

Vlaanderen	16%	Noorwegen	29%
Europees gemiddelde (EWA)	21%	Oostenrijk	29%
Frankrijk	23,3%	Bosnië Herzegovina	29%
Kroatië	24%	Zweden	31%
Duitsland	24%	Letland	31%
Denemarken	24%	Nederland	33%

Wat moeten we hier nu mee?

Belangrijk op te merken is dat deze resultaten **niet noodzakelijk betekenen dat genderongelijkheid een intentioneel proces is**, of dat bestaande subsidiemechanismen tot uitsluiting van vrouwen leiden. Integendeel, VAF gesteunde films doen het iets beter en de verhouding tussen aanvragen en effectieve goedkeuring valt niet negatiever uit voor vrouwen. Diverse factoren dragen bij tot het beperkt vrouwelijk aandeel in de sector. Landen als Zweden bewijzen dat een meer gendergelijke situatie echter geen utopie is.

Een belangrijke factor om verder te onderzoeken is de uitval na het afstuderen: waarom is de toetreding tot de filmsector een grotere drempel voor vrouwen? Verder onderzoek kan ook nagaan in welke mate dit zich doortrekt naar de bredere creatieve sectoren. Dit onderzoek biedt alvast een eerste stap in het nadenken over gelijkheid en diversiteit (en niet enkel man-vrouw gelijkheid) binnen de filmsector. Volgende aanbevelingen schuiven we naar voor:

1. **Consequent opvolgen van de gendersituatie** binnen de filmindustrie. Het verzamelen en analyseren van data overheen verschillende facetten van de Vlaamse filmsector moet een ruimer beeld kunnen scheppen over de problematiek alsook de omvang ervan. Samenwerking en benchmarking met buitenlandse fondsen behoort tot de mogelijkheden.
2. Het identificeren van drempels die zich opwerpen voor vrouwen na het afstuderen om steun aan te vragen bij het VAF of via de meer commerciële film aan de slag te gaan. **Specifieke sensibilisering** kan inzetten op initiatieven die net deze drempels proberen te overstijgen.
3. De meest besproken en geïmplementeerde manier om actief beleid te voeren is door het invoeren van quota. Vlaanderen hanteert geen concrete maatregelen om in te spelen op genderongelijkheid. Het invoeren van quota heeft in Zweden op korte termijn voor veel veranderingen gezorgd. Daardoor kleurden ook andere kernberoepen binnen de filmindustrie vrouwelijk. Het **streven naar gelijke toewijzing** van steun aan mannen en vrouwen door Vlaamse publieke steunorganen kan een eerste en belangrijke stap zijn in het voeren van een proactief beleid. Echter, slechts de helft van alle feature films in Vlaanderen zijn VAF gesteunde films, dus fondsen alleen kunnen niet verantwoordelijk worden gesteld.
4. Er kan bijvoorbeeld onderzocht worden om het **aantonen van hoe divers een project** is, actiever mee te nemen in het aanvraagdossier. Op dit moment waakt VAF over de genderbalans in de samenstelling van zijn commissies en wordt diversiteit ook meegenomen in de beoordeling van dossiers, maar vormt het niet expliciet een ontvankelijkheidscriterium. In de aanvraagdossiers polst het VAF nu al concreet naar de diversiteit binnen het project op verschillende niveaus: het project zelf, cast, makers en crew, publiek, wat een sensibiliserend effect heeft.
5. Een volgende stap lijkt alvast de discussie aan te vangen in de verschillende gilden (VOFTP, Acteursgilde, Unie van Regisseurs, Scenaristengilde) over de omvang van het probleem en de noodzakelijkheid van effectieve stappen. Dialoog met de sector is vaak, maar zeker in deze, de cruciale eerste stap.

En met op dit moment *Cleo* van Eva Cools en binnenkort *Muidhond* van Patrice Toye in de zalen, hoeven we alvast niet te wachten op nieuwe producties van nieuw en gevestigd vrouwelijk filmtalent in Vlaanderen.

Vicky Van Bellingen is master in de communicatiewetenschappen en voerde dit onderzoek in het kader van masterproef uit.

Tim Raats is professor aan het departement Communicatiewetenschappen van de Vrije Universiteit Brussel. Hij is hoofd van de unit 'Media Economics and Policy', onderdeel van het Media Programme binnen imec-SMIT-VUB. Het Media Programme van SMIT overkoepelt 50 junior en senior onderzoekers gespecialiseerd in markt-, beleids- en gebruikersstudies. Het onderzoek strekt zich uit in de domeinen van Vlaams en Europees mediabeleid, culturele diversiteit, publieke omroep, duurzaamheid van creatieve industrieën, immersive media, data en valoirsatie, privacy en mediawijsheid.

*De auteurs wensen expliciet het **Vlaams Audiovisueel Fonds**, het **Vlaams Departement Onderwijs** en **Mediarte** te bedanken voor het aanreiken van data en hun deskundig advies.*